

TÜRKÇE KUR'AN ÇEVİRİLERİNDE GELİŞTİRİLMEMEYE AÇIK ALANLAR - Kur'ân Yolu Meâli Örneği'nde-

Sema ÇELEM*

Öz

Bu makale Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından basılan *Kur'ân Yolu Meâli* adlı çalışmanın kritiği üzerinden Türkçe Kur'an çevirilerinde geliştirilmeye açık alanları konu edinmektedir. Dili Arapça olan yüce kitabımızın ilahi muradının anlaşılması için Türkçeye çevrilmesi bir zorunluluktur. Bununla birlikte çevirilerin çoğu yetersiz kalmakta özellikle anlatım bozukluğu ve anlam karmaşası bakımından sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların ortadan kalkması için cümlelerin dilbilgisi yönünden doğru kurulması, anlaşılabilir olması, cümlede eksik ya da gereksiz kelime kullanılmaması vb. konulara dikkat edilmelidir. Makalede *Kur'ân Yolu Meâli* tespit edilen bu sorunlar yönünden incelenmiş, ayrıca İlahiyat fakültelerinde görev yapan akademisyen hocalar tarafından hazırlanan meallerle karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler arasından tercihlerde bulunulmuş, buna göre öncelikle muhatap kitlenin belirlenmesi ve çeviride kullanılacak yöntemin bu kitlenin beklentilerine uygun olarak seçilmesi gerekli görülmüştür. Buna göre Arapça metinle karşılaştırılabilecek düzeyde dile hâkim olanlar için metin merkezli tercüme tercih edilebilir. Arapça alt yapısı olmayanlar için âyet hakkında yeterli açıklamanın yapılması adına seçilen parantez içi veya dipnot gibi sistemler dikkati dağıtarak okuma

* Dr. Öğr. Üyesi, AHBV Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı
e-posta: sema.celem@hbv.edu.tr ORCID: 0000-0002-7596-8951

Atıf/Cite as: Çelem, Sema. "Türkçe Kur'an Çevirilerinde Geliştirilmeye Açık Alanlar- Kur'ân Yolu Meâli Örneği'nde-" *Dini Araştırmalar* 24/61 (Aralık 2021), 297-324, <https://doi.org/10.15745/da.1009356>

akışını yavaşlattığı için verimli değildir. Bunların yerine sûreleri konu bütünlüğü içinde ele almak, dipnotlarla değil metin içindeki açıklayıcı cümlelerle konuyu detaylandırmak yerinde bir uygulama olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kur'ân Yolu Meâli*, Meâl, Kur'an Çevirileri, Yöntem, Kaynak Dil, Hedef Dil.

Areas to Improvement in Turkish Translations of the Quran -Within the Sample of *Kur'ân Yolu Meâli* Translation-

Abstract

This article deals with the areas open to improvement in Turkish translations of Qur'an based on the critique of the study titled Qur'an Translation published by the Presidency of Religious Affairs. The work named Qur'an Translation has been examined in terms of expression disorder. In order to eliminate these problems, it is necessary to establish the sentences correctly in terms of grammar, being understandable, missing words or unnecessary words in the sentence, should be noted. The topics covered are compared with different translations prepared by experts who are academicians in the faculties of theology, and the difficulties that may be encountered in translating the Qur'an into Turkish, the methods by which they can be overcome, are examined, and choices they embark on in the translations and techniques. It is a necessity to translate our supreme book, whose language is Arabic, into Turkish in order to understand the divine will. However, most of the translations are insufficient and some problems are encountered especially in terms of incoherency in expression. In the article, the translation of the *Kur'ân Yolu Meâli* has been examined in terms of these problems, and it has also been compared with the translations prepared by academicians in theology faculties. We have some preferences among the data obtained, and accordingly, it is deemed appropriate to first determine the addressee audience and choose the method to be used in translation in accordance with the expectations of this audience. For those who do not have an Arabic background, systems such as parentheses or footnotes utilized to provide sufficient explanation about the verse, are not efficient either. Instead of these, it would be a good practice to deal with the surahs on a topic-based basis instead of verse by verse, and to elaborate on the subject with explanatory sentences in the text, not with footnotes.

Keywords: *Kur'ân Yolu Meâli*, Meâl, Qur'an Translations, Method, Source Language, Target Language.

Summary

Allah addresses the Holy books to human beings to deliver His commands. He wants the book to be understood. It is a divine principle that Allah sends His books and messengers from the language of His servants. Since the language of the first addressees of the Qur'an is Arabic, the language of the manuscript is also Arabic. Therefore, its translation is obligatory for Muslims who do not speak Arabic.

When it is aimed to understand the Qur'an, the first thing that comes to mind is the field of Tafsir. This discipline has striven for the “explanation and statement of the Book” for centuries. Translation studies are also a part of this scientific field.

What makes Hz. Muhammad different than other Prophets is that he is the last messenger. Since he was sent to all humanity until the Day of Judgment, the orders he brought concerns not only Arabs, but also societies whose language is not Arabic. This will be possible by translating Arabic, which is the language of the address, into other languages. If the sacred texts are not understood, some difficulties may arise in religious rules, principles bringing them into life.

Many tafsir studies have been carried out to understand the Qur'an from the early period to the present. The reason for this is the difference in understanding among people. Differences such as level of education, interests, age and expectation from the text should be taken into consideration in the writing translation of the Quran. Translators should answer the following question: “Who am I targeting with this translation?” In this way, it will be possible to minimize the problems we have identified in translations.

This article examines the problems in Turkish translations of the Qur'an in terms of incoherency in expression, based on the study titled *Kur'an Yolu Meâli*. The authors of the work are Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Cagrici, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş published by the Directorate of Religious Affairs.

The first translation of the Quran we have compared has been prepared by a committee. It bears the name of the *Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli*. The authors, Prof. Dr. Abdulkadir Sener, Prof. Dr. M. Cemal Sofuoğlu and Prof. Dr. Mustafa Yıldırım. who made explanations about the study in the introduction, stated that “They remained in general, faithful to the text, and from time to time they found it appropriate to give the notion (understood) directly”.

The *Son Çağrı Kur'an* belongs to Prof. Dr. Salih Akdemir. At first part of the study, the author mentions that the problems encountered in the translations stem from the method, and states that a successful translation of the Qur'an can only be achieved by taking into account the “*verbal text*” of the Qur'an.

According to the author, “... it is likely to go back to the historical background in order to eliminate the closures caused by this situation, try to determine the events as if they were living there, and finally, if necessary, construct a new text. If the historical background that caused the revelation of the verses cannot be determined, it will never be possible to understand the verses that are revealed with pure knowledge of Arabic.”

The last translation of the Quran we have compared are called “*Kur'an-ı Kerim Meali Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*” by Prof. Dr. Mustafa Öztürk. Öztürk's work is based on meaning-centered translation. He has taken care to convey what was meant, not what was said.

All the studies of the Quran we have discussed have been translated by academicians. The problems even in their translations show that how difficult to translate the Qur'an.

The main problems encountered in terms of subject in Turkish Qur'an translations are:

Loyalty on the source language: The source language, which is the original language of the translated work, differs from the target language in terms of structure and logic. Translators of the Qur'an, avoiding to add or decrease the word of Allah, translate every words in Arabic into Turkish. As a result, it becomes difficult to understand translations of the Qur'an. In addition, the indefinite subject in the sentence, the subject as a pronoun, the choice of verbs from forms not used much in Turkish, the frequent use of similar words in translation are also a problem.

In process of this research, with the importance of the language and approaches to be adopted in the translations of the Qur'an, it is once again revealed that the primary problem is the identity of the audience. In this regard, a statement with simple and necessary explanations should be preferred, especially for readers who do not know Arabic, the original language of the Qur'an, preferred methods for solving the problem: Considering the suras as a subject, not verse by verse, opening the text with auxiliary sentences.

Giriş

Bir dilin diğer bir dile aktarımında tercih edilen iki yöntem vardır: Harfî tercüme ve tefsirî ya da manevî tercüme. Harfî tercüme bir dildeki lafızları tercüme edilen dilden (kaynak dil) tercüme edildiği dile (hedef dil) söz dizimini gözeterek aktarmaktır. Bu tür tercümede yeterince anlaşılır olmak güçtür. Bir dilin diğerine kelime kelime karşılığının verilmesi kadar, asıl dilin bütün manalarını kuşatarak çevrilmesi de mümkün değildir. Çünkü her dilin özelliği birbirinden farklıdır.¹ Tefsirî ya da manevî tercüme ise, sözün manasını bir dilden diğerine aktarırken söz dizimine bağlı kalmadan gerçekleştirilir.²

Bir dilden diğerine çevrilen her eserde sorunların var olduğu, bir dilin diğerine tam anlamıyla aktarılamayacağı bilinen bir gerçektir. Motamot tercümede mantığı aktarmak, kısmen yazarla okuyucu arasına girmek gibi sorunlar, yorumlu tercümede ise yazarla okuyucu arasında perde olmak, ana temanın hedefinden çıkması gibi durumlar söz konusudur. Hele çeviriye konu olan Allah'ın kelamıysa yapılan işte yaşanacak zorluklar, anlam aktarımında çekecek güçlükler kat kat fazla olacaktır.

Kur'an çeviri işi zorunludur ve Kur'an-ı Kerim'in orijinal dilini bilmeyenler için yapılmalıdır. Allah kullarına emirlerini ulaştırmak için kitap gönderir. Gönderdiği kitabın anlaşılmasını ister. Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması hedeflendiğinde ilk akla gelen tefsir ilmidir. Bu disiplin yüzyıllar boyu "Kitabın açıklanması ve beyanı"³, "Müşkil lafızla anlatılmak isteneni keşfetme"⁴ çabası içinde pek çok esere kaynaklık etmiştir. Meâl çalışmaları da bu ilmin bir parçasıdır.

Kur'an'ın ilk muhataplarının dili Arapça olduğu için kitabın dili de Arapçadır. Allah'ın, kitaplarını ve elçilerini muhataplarının dilinden göndermek ilahi prensibidir: "İstisnasız her peygamberi kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara açık açık anlatsın." (İbrahim 14/4)

Son Peygamber Hz. Muhammed'i diğer peygamberlerden farklı kılan son elçi olmasıdır. O kıyamete kadar gelecek bütün insanlığa gönderildiği için⁵

¹ Mennâ' Halil Kattân, *Mebâhiş fî 'ulûmi'l-Kur'ân* (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1998), 286-287.

² Kattân, *Mebâhiş*, 287.

³ Halil b. Ahmed, *Kitabu'l-Ayn*, thk. Abdülhamid Hendavi (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 3/321.

⁴ Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Kahire: Daru'l-Maarif, ts.), 3412-3413.

⁵ "Biz seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bilmezler." *Kur'an-ı Kerim Meâli*, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), es-Sebe' 34/28.

getirdiği nizam yalnız Arapları değil, dili Arapça olmayan toplumları da ilgilendirmektedir. Bu da hitabın dili olan Arapçayı diğer dillere çevirmekle mümkün olacaktır. Çünkü “İlahi metinler anlaşılmalarsa onları hayatın içine sokmada sıkıntılar ortaya çıkabilir.”⁶

Erken dönemden günümüze Kur'an'ın anlaşılması için yapılan çalışmalar tefsir külliyyatını oluşturmuş ve sayılamayacak kadar çok eser ilgisinin dik-katine sunulmuştur. Buradan yola çıkarak tek bir meâl ya da çevirinin de, toplumun her kesimine hitap etmesinin mümkün olmadığını söyleyebiliriz. Meâl yazımında muhatapın eğitim durumu, ilgileri, yaş aralığı, metinden beklentisi (Metni doğrudan anlamak mı, orijinal diliyle karşılaştırarak Arapça çalışmak mı) vb. farklılıkların gözetilmesi zorunluluk haline gelmektedir. Çeviri işini yapanların ilk vermek zorunda oldukları “Bu çeviriyi kimin için yapıyorum?” sorusunun cevabıdır. Buna göre meâl çevirilerinde tespit ettiğimiz sorunların en aza indirilmesi mümkün olabilecektir.

Makaleye kaynaklık eden *Kur'ân Yolu Meâli* adlı çalışma Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrı, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş'ün oluşturduğu bir komisyon tarafından hazırlanmış, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından basılmıştır. Anlatım bozuklukları açısından incelediğimiz bu meâlle karşılaştırma yaptığımız meâllerin ortak noktası, alanında uzman akademisyenler tarafından hazırlanmaları; birinin yine bir komisyon tarafından kaleme alınmış, diğer ikisinin akademik camiada üzerlerine çalışma yapılacak kadar ses getirmiş olmalarıdır.⁷

Kur'ân Yolu Meâli ile birlikte incelenecek ilk eser *Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli* adını taşımaktadır. Prof. Dr. Abdulkadir Şener, Prof. Dr. M. Cemal Sofuoğlu ve Prof. Dr. Mustafa Yıldırım'ın bu çalışması Türkiye Diyanet Vakfı basımıdır. Girişte çalışmaya dair açıklamalar yapan müellifler tercih ettikleri üslup konusunda “Genel olarak metne sadık kaldıklarını, zaman zaman mefhûmu (anlaşılan manayı) doğrudan vermeyi uygun bulduklarını” dile getirmişlerdir.⁸ Kaynağımızı karşılaştırdığımız *Son Kur'an Çağrı*

⁶ Muhsin Demirci, *Günümüz Tefsir Problemleri* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2017), 73.

⁷ Makalede tercih edilen mealler hakkında yapılan çalışmalar için bkz. Ahmet Karadağ, “Arapça Dil Kurallarından Kaynaklanan İhtilâfların Meâllere Aktarımı: Bayraktar Bayraklı ve Mustafa Öztürk Meâli Örneği”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14, (Haziran 2020): 171-195; Zülfiyar Durmuş, “Mustafa Öztürk'ün ‘Kur'an-ı Kerim Meali’ İsimli Eserinin Analizi”, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Haziran 2010): 79-100; Ethem, Mürsel - Yusuf Topyay, “Son Çağrı Kur'an” İsimli Mealin Çeviribilim Açısından Değerlendirilmesi, *Dinî Araştırmalar* 23/59 (Aralık 2020): 447-466.

⁸ Abdulkadir Şener vd., *Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli* (İzmir: Tibyan Yayıncılık, 2020), 11.

adlı diğer meâl Prof. Dr. Salih Akdemir'e aittir. Müellif çalışmanın girişinde meâllerde karşılaşılan sorunların yöntemden kaynaklandığına değinmekte, başarılı bir Kur'an çevirisinin ancak Kur'an'ın "sözlü metin olma özelliği" göz önünde bulundurularak gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Müellife göre "... bu durumun yol açtığı kapalılıkları gidermek üzere tarihi arka plana inmek, orada olayları sanki yaşıyormuşçasına belirlemeye çalışmak ve sonuçta gerekirse yeni bir metin inşa etmekle mümkün olur. Eğer âyetlerin inişine neden olan tarihi arka plan belirlenemeyecek yani tarihi bağlam kurulamayacak olursa, salt Arapça bilgisi ile inen âyetleri doğru anlayabilmek asla söz konusu olamaz."⁹ Üzerinde karşılaştırma yaptığımız son meâl ise Prof. Dr. Mustafa Öztürk'ün *Kur'an-ı Kerim Meali Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri* adlı çalışmasıdır. Öztürk çalışmasının sunuş kısmında meâlinin kendine özgü -hususiyetlerini sıralarken "Lafız değil anlam merkezli çeviriyi esas aldığımı, ne denildiğinden ziyade (mantûk), ne denilmek istendiğini (mefhûm) aktarmaya özen gösterdiğini"¹⁰ dile getirmiştir.

Makale; giriş, anlatım bozukluğu bakımından meâllerde öne çıkan sorunların örneklerle incelenmesi ve değerlendirilmesi bölümlerinden oluşmaktadır. Sonuç kısmında yeni bir meâl hazırlanırken dikkate alınması gerektiği düşünülen konular üzerinden öneriler sunulmuştur. Meâllerden örnekler verilirken sûre isimleri ve âyet numaraları zikredildiği için eserlerin sayfa numaraları verilmemiştir.

1. Kur'ân Yolu Meâli'nde Tespit Edilen Sorunlar

Makalenin bu bölümünde *Kur'ân Yolu Meâli*'nde karşılaşılan ve ilahi muradı anlamayı zorlaştırdığı ya da Türk dili bakımından sorunlu olduğu düşünülen konular sıralanmış, her başlık altında örnekler verilmiştir. Türkçedeki anlatım bozuklukları yönünden tespit edilen sorunlar şunlardır:

1. Kaynak dile bağlılık,
2. Öznenin belirsizliği,
3. Cümlede öznenin ya da tümlecin zamir olarak gelmesi,
4. Fiillerin Türkçede çok kullanılmayan formlardan seçilmesi,
5. Çeviride benzer kelimelerin sıkça kullanımı,

⁹ Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015) Giriş/28.

¹⁰ Mustafa Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014) Sunuş/19.

6. Devrik ya da yüklemsiz cümleler,
7. Sadece meâl dilinde karşımıza çıkan kelimeler.

Makalenin bundan sonraki bölümünde bu maddeler ele alınacak, *Kur'ân Yolu Meâli*'nden derlenen âyetlerle örneklendirilecek ve her başlık altında birkaç âyet diğer meâllerle kıyaslanacaktır. Amaç *Kur'ân Yolu Meâli*'nde ortaya çıkan sorunların çözümü noktasında nasıl bir yöntem takip edilmesi gerektiğini tespit etmektir.

1.1. Kaynak Dile Bağlılık

Tercüme edilen eserin orijinal dili olan 'kaynak dil' aktarıldığı 'hedef dil' den yapısal ve mantıksal olarak farklılıklar gösterir. Bu süreçte çevirmen için iki yol vardır: Ya orijinal dili tercih ederek çeviriye konu olan kitabı olduğu gibi aktaracak ve yeni dilde ortaya çıkacak sorunlara göz yumacak ya da kitabın aktarıldığı yeni dilin kurallarını/kullanımını önceleyerek kitaptaki değişimlere razı olacaktır. Bu durum mütercimi daha tercüme faaliyetine başlarken iki dil arasındaki önceliğini belirlemek zorunda bırakmaktadır. Kur'an meâlleri ilahi muradı tespite yönelik çalışmaların ilk basamağı olarak düşünüldüğünde kitabın anadili olan Arapçanın öncelenmesi gerekli görülmekte, Allah'ın kelimasında eksiltme ya da ekleme yapma endişesi mütercimlerin işini zorlaştırmaktadır. Bunun sonucu olarak bütün iyi niyetli çabalara rağmen elimizdeki Türkçe Kur'an meâllerinin alana yabancı okuyucuları tatmin etmediği ve anlaşılabilirlik düzeyinin yetersiz olduğu gözlenmektedir.

Aşağıdaki âyetlerde kaynak dile bağlılığın getirdiği sorunlara örnekler verilmiştir:¹¹

1. "Yûsuf'u öldürün veya onu (uzak) bir yere atın ki babanızın tevecühü yalnız size kalsın! Ondandır sonra da (tövbe ederek) iyi kimseler olursunuz!" (Yûsuf 12/9)
2. "Kardeşleri, "Onu babasından isteyeceğiz, kuşkusuz bunu yapacağız" dediler." (Yûsuf 12/61)
3. "...Büyükleri dedi ki: "Babanızın sizden Allah adına söz aldığını, daha önce de Yûsuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? ..." (Yûsuf 12/80).
4. "Kaldığımız müddeti rabbiniz daha iyi bilir. Şimdi siz içinizden biri-

¹¹ Örnekler *Kur'ân Yolu Meâli*'nden alınmıştır.

ni şu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın, hangisinin yiyeceği daha temiz ise size ondan erzak getirsin; ayrıca çok dikkatli davransın da sakın varlığınızı kimseye sezdirmesin.” (el-Kehf 18/19)

5. “O şöyle cevap verdi: “Ey anamın oğlu! Sakalımı saçımı çekme.” (Tâhâ 20/94)

Âyetler incelendiğinde gerek Yûsuf (as) ve kardeşlerinin gerekse mağara-daki gençlerin aynı topluluğun bireyleri olarak “biz, babamız, içimizden biri” gibi ifadelerle hitap etmek yerine birbirlerine yabancı kimseler gibi “siz, babanız, içinizden biri” şeklinde seslendikleri, bunun da okuyucu için anlamayı zorlaştırdığı görülmektedir. Bu ifadelerde tercümeyle etki eden faktör Yûsuf sûresinin 9. âyetinde olduğu gibi يَخُلُّ لَكُمْ وَجْهَ أَبِيكُمْ ifadesinde kastedilen mananın değil kullanılan zamirin dikkate alınmasıdır.

Tâhâ sûresi 94. âyette Hz. Mûsâ'nın kardeşine yönelttiği “يَبْنُومُ / Ey anamın oğlu!” hitabı Arapça için orijinal olmakla birlikte Türkçede yaygın bir kullanım değildir. Bunun yerine “kardeşim” kelimesi tercih edilmelidir.

Kaynak dile bağlı kalmak “müphem ifadeler” sorununu ortaya çıkarmakta, âyetin anlaşılması için parantez içi açıklamalara ya da dipnotlara ihtiyaç duyulmaktadır. Eğer bu şekilde bir açıklama getirilmemişse âyetin ne ifade ettiği anlaşılmamaktadır. İsrailoğullarına Allah tarafından verilen nimetlerin, bu nimetlere karşı onların yaptığı yanlış davranışların anlatıldığı el-Bakara 2/49-59. âyetler arasında yer alan bölümdeki şu âyet “girilmesi emredilen kapı”nın mahiyeti konusunda açıklamaya ihtiyaç duymaktadır. Şimdi bu sorunun meâllerde aşılabildiğini görelim:

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ (el-Bakara 2/58)

Kur’ân Yolu Meâlî: “Demıştik ki: “Şu şehre girin, orada bulunanlardan dilediğiniz şekilde bol bol yiyip için, kapıdan eğilerek girin ve af dileyin ki hatalarınızı bağışlayalım. Biz iyi davrananlara fazlasıyla vereceğiz.”

Yüce Kur’ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meâlî: “Ve daha sonra demıştik ki: “Şu beldeye girin, oradaki nimetlerden dilediğiniz gibi bol bol yiyin, fakat o beldenin kapısından girerken görevlilere saygı gösterin ve “Biz burada barış içinde yaşamak için geldik” deyin ki, Biz de hatalarınızı bağışlayarak size yardımcı olalım. Biz sözünde sadakat gösterenlere nimetlerimizi daha da artırırız.”

Son Çağrı Kur'an: “Hani [İsrailoğullarına]: Şu kasabaya girin, orada dilediğiniz gibi, bolca yeyin! [Ancak kasabaya] kapısından eğilerek girin ve ‘hıtta/bağışla’ deyin ki, hatalarınızı bağışlayalım!” demiştik. Biz güzel davrananlara fazlasını da vereceğiz.

Kur'an-ı Kerim Meali: “[Ey İsrailoğulları!] Yine vaktiyle size şöyle emretmiştik: Şu beldeye girin ve oradaki nimetlerden dilediğiniz gibi istifade edin. Lakin oraya [şımarık, azgın bir tavırla değil.] saygılı bir şekilde girin ve “Rabbimiz! Dileğimiz isyanımızın affıdır.” deyin ki biz de sizin günahlarınızı bağışlayalım. Nitekim biz iman ve ibadette samimi, sebatkar olanlara nimetlerimizi daha da artırırız.

Değerlendirme: el-Bakara 2/58. âyet çerçevesinde araştırmamıza konu olan meâller incelendiğinde *Kur'ân Yolu Meâli*'nin “Kapıdan eğilerek girin” şeklinde açıkladığı **وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا** ifadesiyle neyin kastedildiği müphemdir. Şener ve arkadaşlarının meâlinde “Fakat o beldenin kapısından girerken görevlilere saygı gösterin” şeklinde tefsire dayalı bir açıklama yapılmıştır. Akdemir'in meâlinde “[Ancak kasabaya] kapısından eğilerek girin” denilerek kapının kasabaya ait olduğu hakkında yapılan tercüme yeterli görülmüş, Öztürk meâlinde ise “Lakin oraya [şımarık, azgın bir tavırla değil.] saygılı bir şekilde girin” denilmek suretiyle lafza bağlı kalmak yerine konu bütünlüğü göz önünde bulundurulmuştur. Âyetin çevirisindeki müphemliğin Öztürk meâlinde en anlaşılır biçimde giderildiği görülmektedir.

Bu konuda bir başka örnek Bakara 2/166. âyettir. “Allah'tan başka bazı varlıkları Allah'a denk tanrılar sayanlar” ın anlatıldığı bölümde şöyle buyrulmaktadır:

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ

Kur'ân Yolu Meâli: “İşte o zaman, izlenenler, kendilerini izleyenlerden hızla uzaklaşmışlardır; artık azabı görmüşler, aralarındaki bağlar kopmuştur.”

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “Çünkü o vakit birtakım kişileri peşinden sürükleyenler (insanları doğru yoldan çıkararak liderler, zorbalar, kendilerinde manevi bir güç olduğunu varsayanlar) cehennem azabını gördüklerinde, dünyada iken peşlerinden gelenlerden uzaklaşacaklar, onları hiç tanımayacaklar, aralarındaki yakınlık ve sevgi bağları tamamıyla kopacaktır.”

Son Çağrı Kur'an: “[Gerçekten de] kendilerine uyulmuş olanlar, azabı görecekları zaman, kendilerine uymuş olanları derhal yalnız bırakıp terk edeceklerdir; böylece aralarındaki bağlar da kopmuş olacaktır.”

Kur'an-ı Kerim Meali: “[Kafirliğin önderleri olarak] birtakım insanları peşinden sürükleyen kimseler cehennem azabını gördüklerinde, dünyada iken peşlerinden gelenlerden uzaklaşacak ve onları tanımayacaklar. Sonuçta aralarındaki bağlar tamamen kopacaktır.”

Değerlendirme: *Kur'an Yolu Meâli*'nde “الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا / izlenenler-kendilerini izleyenler” diyerek çevrilen ifadeleri Şener ve arkadaşları oldukça geniş bir şekilde açıklayarak âyetle ilgili akla takılabilecek soruları cevaplandırmış ayrıca dipnotla “insanları yoldan çıkaranlarla onlara uyanlar” için farklı âyetlere atıflar yapmıştır. Akdemir ve Öztürk de âyeti anlaşılır şekilde çevirmiş, ancak *Kur'an Yolu Meâli* yetersiz ve izaha muhtaç bir tercüme yapmıştır.

Konuyla ilgili verilecek bir başka örnek Âl-i İmrân 3/28. âyettir. Âyette geçen وَ يُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ / Allah'ın kullarını kendisi hakkında uyarır” ifadesinin meâllerde nasıl açıklandığına bakalım:

Kur'an Yolu Meâli: “...Allah kendisi hakkında sizi uyarıyor...”

Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâlî: “...Allah Kendisine karşı dikkatli olmanız ve sadece O'ndan korkmanız konusunda sizi uyarmaktadır...”

Son Çağrı Kur'an: “...Allah sizi kendisi [nin emirlerine karşı gelmekten] sakındırır...”

Kur'an-ı Kerim Meali: “...Bakın, Allah sizi emirlerine karşı gelmeme hususunda uyarıp sakındırıyor...”

Değerlendirme: Allah'ın kullarını kendisi hakkında hangi konuda uyardığının müphem bırakıldığı âyet, tercümede bir açıklamaya ihtiyaç duymaktadır. Bu sorunun çözümü için “Allah (yasaklarına uymanız konusunda) sizi uyarıyor” şeklinde parantez içinde verilebilecek bir bilgi yeterli olabilirdi. Bununla birlikte tefsirlerde yer alan şu ifadeler de tercih edilebilirdi: “Allah sizi kan dökmekten, zinadan, haram maldan, içki içmekten, yalan yere şahitlik etmekten ve şirkten sakındırıyor.”¹² “İnkarcılarla dostluğunuza vereceği cezadan sakının.”¹³ “Kendisinden gelecek musibetlerden sakının.”¹⁴ “Düşmanları-

¹² Ya'küb b. Muhammed el-Fîrûzâbâdî, *Tenvîrü'l-mikbâs (mikyâs) min Tefsîri İbn 'Abbâs* (Lübnan: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2014), 59.

¹³ Ebü'l-Hasen Mukatîl b. Suleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Suleyman*, thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte (Beyrut: Mu'essesetu't-Târîhi'l-Arabî, 2002) 1/270.

¹⁴ Ebü Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an* (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2005), 2/286.

nı dost edinerek Allah'ın öfkesine maruz kalmayın.”¹⁵ Nitekim incelediğimiz meâllerden *Kur'ân Yolu Meâli* dışındakilerde bu durum açıklığa kavuşturulmuştur.

Kaynak dile bağlı kalma sorununa verilebilecek son örnek Hûd 11/116. âyette geçen *أُولُوا بِرِيَّةً* ifadesinin Türkçeye çevrilmesinde karşılaşılan belirsizliktir:

Kur'ân Yolu Meâli: “...birikimli kimseler...”

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “...akıllı ve şuurlu kimseler...”

Son Çağrı Kur'an: “...erdemli kişiler...”

Kur'an-ı Kerim Meali: “...iman ve fazilet sahibi insanlar...”

Değerlendirme: *Kur'ân Yolu Meâli*'nde “Birikimli kimseler” Akdemir de ise “Erdemli kişiler” olarak çevrilen *أُولُوا بِرِيَّةً* ifadesi ile neyin kastedildiği yeterince anlaşılmemektedir. Bu tercüme “akıl ve anlayış sahibi, Allah'ın uyarılarına kulak veren, delillerini düşünen”¹⁶ ya da “fazilet ve iyilik sahibi”¹⁷ kimseler açıklamalarıyla anlaşılır hale getirilmelidir. Aynı ifadenin “Sorumluluğunu bilen, kötülüğü engellemeye çalışan akıl ve basiret sahibi insanlar”¹⁸ “aklı başında kimseler”¹⁹ “akıllı ve şuurlu kimseler”²⁰ diye tercüme edilmesi de mümkündür. Bu âyetle ilgili en iyi tercüme Öztürk tarafından yapılmıştır. Öztürk metne ne anlaşılması istendiği noktasından bakarak Türkçede bunu karşılayan cümleleri seçmek suretiyle konuya açıklık getirmiştir.

1.2. Öznenin Belirsizliği Sorunu

Kur'ân Yolu Meâli'nde özne ve yüklem ilişkisi bakımından karşılaştığımız sorunlardan biri öznenin gizlenmesi sonucu metni anlamının zorlaşmasıdır. Sorunun çözümü için cümleler okuyucunun “Kim ve ne?” sorularını sormaya ihtiyaç duymayacağı şekilde oluşturmalıdır. Bununla birlikte bazı

¹⁵ Ebü'l-Kasım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârîzmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, thk. 'Adil Ahmed 'Abdulmevcûd (Riyad: Mektebetü'l-Ubeykân, 1998), 1/545.

¹⁶ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, thk. Abdulmuhsîn et-Turkî (Kahire: Daru'l-Heccr, 2001) 12/628.

¹⁷ Hüseyin Muhammed Mahnûn, *Kelîmâtü'l-Kur'ân* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1990), 133.

¹⁸ Hasan Elik - Muhammed Coşkun, *Tevhit Mesajı* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2015), 568.

¹⁹ “Diyânet İşleri Başkanlığı Meali” (Erişim 05 Nisan 2021).

²⁰ Abdulkadir Şener vd., *Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli*, 233.

ayetlerin tercümesinde özne olarak metinde yer alan kelimenin Türkçe'ye çevrilmesi ile yetinilmekte, kim ve ne olduğuna dair belirsizlik devam etmektedir. Aşağıdaki âyetlerde tespit edilen bu sorunlara örnekler verilmiştir:²¹

1. “Mallarını Allah rızâsını dileyerek ve içlerinden gelerek harcayanların misali ise tatlı bir yamaçta bulunan, üzerine bolca yağmur yağan, bu sebeple ürününü iki misli veren bir bahçedir; şayet sağanak yağmazsa incecik yağar.” (el-Bakara 2/265) Altı çizili cümlede “yağmur” kelimesinin cümlede açıkça gelmesi gerekir.
2. “Bunlar sana vahiy yoluyla bildirmekte olduğumuz gayb haberlerindedir. İçlerinden hangisi Meryem’i himayesine alacak diye kura çekmek üzere kalemlerini atarlarken sen onların yanında değildin; onlar tartışırken de sen yanlarında değildin.” (Âl-i İmrân 3/44) Meryem’i himayesine almak üzere kura çekenlerin kimler olduğuna dair bilgi verilmediği için cümle özne yönünden kapalı kalmıştır. Önceki ve sonraki âyetlerle de bu konunun anlaşılması mümkün değildir.
3. “Onlar mağaralarında üç yüz yıl kaldılar, buna dokuz yıl da ilâve ettiler.” (el-Kehf 18/25). Altı çizili cümlede dokuz yılı kimin ilave ettiği belirsizdir.
4. “Derken onlara böğürebilen bir buzağı heykeli yaptı. (Ona uyanlar) “İşte bu sizin de tanrınız, Mûsâ’nın da tanrısıdır, fakat o bunu unuttu” dediler. (Tâhâ 20/88) Âyette ne buzağı heykelini kimin yaptığı ne de Hz. Musa’nın kavmine “İşte bu sizin de tanrınız, Mûsâ’nın da tanrısıdır, fakat o bunu unuttu” diyenlerin kimliği belirsiz bırakılmıştır.

Meâllerde öznenin belirsizliği konusunda karşılaştırma yapacağımız ilk âyet, el-Bakara 2/159’dur: إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّا لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ Âyette “Lanet okuyanlar lanet eder” diye tercüme edilen وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ifadesinden kimlerin

Kur’ân Yolu Meâli: “...hem de lânet okuyanlar lânet eder.”

Yüce Kur’ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “...ayrıca onlara, lanet etme konumunda olan her şey ve herkes lanet okur.”

Son Çağrı Kur’an: “...hem de lanet edenler lanet ederler.”

Kur’an-ı Kerim Meali: “...ayrıca lanet etme konumunda olan herkes ve her şey onlara lanet eder.”

²¹ Örnekler *Kur’ân Yolu Meâli*’nden alınmıştır.

Değerlendirme: Bu âyette incelediğimiz meâllerin hiçbiri yeterli açıklama yapmayarak, “lanet okuyanlar, lanet okuma konumunda olan herkes, lanet edenler vb.” demekle yetinmişlerdir. Oysa en muhtasar tefsirlerde bile ifadeyi açıklayan yaklaşımlara ulaşmak mümkündür. Mesela İbn Abbas'tan nakledilen bir rivayet “Allah'ın lanetlemesinin kabir azabı olduğunu, insan ve cinler dışında onların kabirdeki seslerini duyan bütün mahlukatın lanette bulunacağını” açıklamaktadır.²² Taberî de lanet edenlerle kastedilenin behâim/hayvanlar olduğunu rivayet etmektedir.²³

Öznenin belirsizliği konusunda başka bir örnek وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَنْزِيلًا آيَةٌ (el-Bakara 7/118) âyetindeki الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ifadesidir. Âyetin kendisinden önceki âyetle de “bilgiden yoksun kimselerin” kimliğine dair bir açıklama yapacak şekilde bağlantısı olmadığı için meal okuyucusuna bu konuda bilgi verilmelidir.

Kur'ân Yolu Meâli: “Bilgiden yoksun olanlar...”

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “Hiçbir İlahi bilgiye sahip olmayan müşrikler...”

Son Çağrı Kur'an: “Bilgiden yoksun olanlar...”

Kur'an-ı Kerim Meali: “Hiçbir ilahi bilgiye sahip olmayan müşrikler de...”

Değerlendirme: Bakara sûresi 118. âyette Allah'ın kendileriyle konuşmasını ya da bir mucize göndermesini isteyenlerin kimler olduğu meâl okuyucusu için gizlidir. Bu konuda âyeti en anlaşılır açıklayanların Şener ve Öztürk olduğu görülmektedir. Daha önce vahye muhatap olmamış müşrikler ilahi bilgiye sahip değillerdi. Bilgisizlikleri yüzünden Allah'tan böyle bir talepte bulunabiliyorlardı. *Kur'ân Yolu Meâli* ve Akdemir'in meâli okuyucusuna bilgi verme konusunda yetersiz kalmıştır.

1.3. Cümlede Öznenin ya da Tümlecin Zamir Olarak Gelmesi

Arap dilinde kullanılan zamirlerin tamamını Türkçeye çevirmek ya da her zamire anlam verme çabası içinde olmak şeklinde ifade edebileceğimiz durum âyetleri anlaşılır olmaktan uzaklaştırmaktadır. “...Sizden kim onları dost edinirse şüphesiz o da onlardandır.” (el-Mâide 5/51) âyetinde yer alan

²² Firûzâbâdî, *Tenvîri'l-miğbâs*, 27.

²³ Taberî, *Câmi'u'l-beyân* 3/254.

وَمَنْ يَتَّوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ ifadesindeki dört zamirin tamamının Türkçeye çevrilmesi meâl okuyucusunun işini zorlaştırmaktadır. Çünkü zamirlerin hangi ismin yerine kullanıldığı belirsizdir.

Bazen de gerekmediği halde öznenin açık bir zamir olarak gelmesi söz konusudur. “Ben onun adını Meryem koydum, işte ben onu ve soyunu kovulmuş şeytana karşı senin korumana bırakıyorum.” (Âl-i İmrân 3/36) âyetinde ‘koydum’ ve ‘bırakıyorum’ yüklemine ‘ben’ zamiriyle getirilen özne cümlede gereksiz yer kaplamaktadır. Yine “Firdevs cennetine vâris olacaklar ve orada onlar ebedî kalacaklardır.” (el-Mü’minûn 23/11) şeklinde tercüme edilen âyette cennete varis olarak ebedi kalacaklar belliyken öznenin “onlar” zamiriyle tekrarlanması gereksizdir. Bu ve benzeri durumlarla pek çok âyette karşılaşmak mümkündür:²⁴

1. “Onlar Allah’ın dininden başkasını mı arıyorlar! Oysa göklerde olanlar da yer de olanlar da isteyerek veya istemeyerek hep O’na boyun eğmişlerdir ve O’na döndürüleceklerdir.” (Âl-i İmrân 3/83)
2. “Allah’tan bir ipe ve insanlardan bir ipe tutunmadıkça, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, onlara alçaklık damgası vurulmuş; Allah’ın gazabına uğramışlar ve aşağılanmaya mahkûm olmuşlardır.” (Âl-i İmrân 3/112)
3. “Allah buyurdu ki: “Pek yakında onlar mutlaka pişman olacaklar!” (el-Mü’minûn 23/40)
4. “Elçiler “Ey Lût! Biz rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla dokunamayacaklar... Çünkü onların başına gelecek olan, şüphesiz onun başına da gelecektir. Onlar için belirlenen zaman, sabah vaktidir...” (Hûd 11/81)
5. “Ona uymayanlara gelince, eğer yeryüzünde olanların tamamı ve ek olarak bir misli daha onların olsa (kurtuluş için) onu mutlaka feda ederlerdi. Onlar var ya, hesabın en kötüsü işte onları bekliyor.” (er-Ra’d 13/18)

Zamirin yerini aldığı ismin belirsizliği konusunda *Kur’ân Yolu Meâli*’ni Bakara 2/33. âyeti üzerinden araştırmaya kaynak olan diğer meâllerle karşılaştıralım:

Kur’ân Yolu Meâli: “Ey Âdem! Bunların isimlerini onlara bildir” dedi. Onlara bunların isimlerini bildirince de “Size ben göklerin ve yerin gizlisini kesinlikle bilirim; yine sizin açıkladığınızı da gizlediğinizi de bilirim demedim mi!” buyurdu.”

²⁴ Örnekler *Kur’ân Yolu Meâli*’nden alınmıştır.

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “Bunun üzerine Allah, ‘Ey Âdem! Meleklerle şunların isimlerini (bir bir) söyle (de görsünler!)’ dedi...”

Son Çağrı Kur'an: “[Bunun üzerine Allah Âdem’e]: “Ey Âdem! Onlara onların isimlerini bildir!” demişti...”

Kur'an-ı Kerim Meali: “Bunun üzerine Allah, ‘Ey Âdem! Meleklerle bütün bu varlıkların isimlerini söyle de [senin bu üstün meziyetini anlasınlar]’ buyurdu...”

Değerlendirme: Yüce Allah’ın Hz. Âdem’i yarattıktan sonra meleklerle takdim etmesinin anlatıldığı Bakara sûresi 33. âyetinin çevirisinde, Âdem’in meleklerle bildirdiği isimlerin kimlere ya da nelere ait olduğu açıklanmamıştır. Bu âyetin Arapça metninde bulunan dört adet *hum* zamirini muhtemelen orijinalliği yansıtma niyetiyle çevirme gayreti metni anlam yönünden zorlaştırmaktadır. Zamirlerle ifade edilen konunun Türkçeye olduğu gibi aktarılması gerekmez. *Kur'ân Yolu Meâli*'nde ve Akdemir'de ‘meleklerle’ yerine ‘onlara’ denilerek okuyucu için zaten bir belirsizlik oluşturulmuştur. Bir de بِأَسْمَائِهِمْ yerine “şunların isimleri”, “onların isimleri” gibi ifadeler kullanılması işi içinden çıkılmaz duruma sokmuştur. Oysa Şener ve Öztürk meâllerinde “varlıkların isimleri” demek suretiyle konu anlaşılır hale getirilmiştir.

Zamirlerin gereksiz tekrarı durumu Bakara sûresi 36. âyette de göze çarpmaktadır. Âyette فَازَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا ifadesiyle şeytanın, Hz. Âdem ve eşini cennetten çıkarmak için hata işlemelerine sebep olduğu anlatılmaktadır. 35. âyette olay “Ey Âdem! Sen ve eşin cennette oturun, orada istediğiniz yerden rahatça yiyip için ve şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz” dedik.” şeklinde açıkça anlatıldığı için bu âyette özne ve tümleç yerinde zamir yeterli görülmüş, ancak cümle anlaşılır olmaktan uzaklaşmıştır:

Kur'ân Yolu Meâli: “Şeytan oradan onların ayağını kaydırды.”

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “Şeytan onları (kandırıp yasak ağacın meyvesinden yemelerini sağlayarak) yanılttı.”

Son Çağrı Kur'an: “Şeytan orada onların ayaklarını kaydırды ve böylece onları içinde buldukları [nimetler]den uzaklaştırmıştı.”

Kur'an-ı Kerim Meali: “Ne var ki şeytan [yasak ağacın meyvesinden yemelerini sağlayarak] Âdem'i ve eşini yanılttı. Böylece onların meşakkatsiz/sıkıntısız yaşantılarının son bulmasına sebep oldu.”

Değerlendirme: Arapçada zamir kullanımı (ister muttasıl ister munfasıl olsun) yaygındır. Zamirlerin Türkçe meâllerde Arapçadaki gibi sık tekrarı cümlenin akışını bozmakta ve anlamda belirsizlik oluşturmaktadır. Yukarıdaki

âyette zamirlerin “oradan, onları” gibi tercüme edilmesi yerine açık isim kullanılması daha uygundur. Bize göre bu âyet en anlaşılır biçimde Öztürk’ün meâlinde çevrilmiştir.

Cümlede öznenin zamir olarak gelmesi konusunda vereceğimiz son örnek *أَوْكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ* (Bakara 1/100) âyetidir. Âyette söz verenlerin kimler olduğunu anlamak için zamirin açıklanması gerekir. Araştırma kaynağımız olan meâllerde ise çeviri şöyle yapılmıştır:

Kur’ân Yolu Meâli: “Ne zaman onlar bir söz verdilerse yine kendilerinden bir grup onu bozup bir kenara atmadı mı?”

Yüce Kur’ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “Nitekim onların ataları da her söz verdiklerinde, içlerinden bir kısmı sözlerinden dönmedi mi?”

Son Çağrı Kur’an: “Onlar, her ne zaman bir söz vermiş iseler, içlerinden bir grup onu çiğnememiş midir?”

Kur’an-ı Kerim Meali: “Nitekim onlar [ın ataları] ne zaman Allah'a söz verdilerse içlerinden bir kısmı sözlerini çiğnemedi mi?!”

Değerlendirme: Çevirilerine yer verdiğimiz eserlerde Bakara sûresi 100. âyette zamirle işaret edilen kimseler hakkında yeterli açıklama yapılmamış, “sözü verenin ya da sözden dönenlerin” kim olduğu belirsiz kalmıştır. Yalnızca Öztürk ve Şener bir önceki âyette bunların (Yahudiler) olduğuna değindikleri için sorun çözülmekte, diğer iki eserde önceki âyete gidilse bile müphemlik ortadan kalkmamaktadır.

1.4. Fiillerin Türkçe’de Çok Kullanılmayan Formlardan Seçilmesi

Gerek günlük dilde gerekse yazı dilinde kullanılmayan ya da seyrek kullanılan bazı fiil formlarının *Kur’ân Yolu Meâli*’nde var olduğu görülmektedir. Kur’an çevirisi yapılırken bu tür kullanımlar telaffuzunun zorluğu ve kullanım azlığı nedeniyle tercih edilmemelidir.

Şimdi bu durumun diğer meâllerde ele alınışına birkaç örnek üzerinden bakalım:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تَخْرُجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَسْهَوُونَ (el-Bakara 2/8)

Kur’ân Yolu Meâli: “Vaktiyle sizden, birbirinizin kanlarını dökmeyeceğinize, birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayacağınıza dair de söz almıştık. Siz de kabullene geldiniz. Hâlâ da (buna) şahitlik ediyorsunuz.”

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: "...siz de kabul etmişsiniz."

Son Çağrı Kur'an: "...Siz de [bu söze] tanıklık ederek [onu] onaylamıştınız."

Kur'an-ı Kerim Meali: "...siz de bunu kabul etmişsiniz.

Değerlendirme: Âyette yer alan أَقْرَرْتُمْ kelimesi Kur'ân Yolu Meâli'nde Türkçede kullanımı çok yaygın olmayan "kabullene geldiniz" kelimesiyle çevrilmiştir. Bunun yerine diğer meâllerde olduğu gibi "kabul etmişsiniz" "onaylamıştınız" kelimeleri tercih edilmelidir.

وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلِعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ
(Kasas 28/73)

Kur'ân Yolu Meâli: "Allah, rahmetinden dolayı size geceyi ve gündüzü yarattı ki dinlenesiniz, lutfundan rızınızı arayasınız ve bütün bunlara şükredesiniz."

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: "O size olan rahmet ve şefkatinin bir eseri olarak, geceyi dinlenip huzur bulmanız, gündüzü de çalışıp O'nun lutfundan rızık aramanız için yaratmıştır. O halde O'na daima şükretmelisiniz."

Son Çağrı Kur'an: "Allah, sevgisinin bir açılımı olarak, size, dinlenmeniz için geceyi, lutfundan [rızınızı] aramanız için de gündüzü yaratmıştır. [O bütün bunları] şükretmeniz için [gerçekleştirmiştir].

Kur'an-ı Kerim Meali: Size yönelik şefkat ve merhametinin bir eseri olarak Allah gece ile gündüzü yarattı ki geceleyin dinlenesiniz, gündüz vakti de çalışıp O'nun lutfundan rızınızı arayasınız. Şu hâlde sizden beklenen, bu büyük nimetlerine karşılık iman ve itaat üzere Allah'a şükretmenizdir.

Değerlendirme: "Dinlenesiniz, arayasınız, şükredesiniz" gibi kelimeler Kur'ân meâllerinde karşımıza çıkan, genel olarak başka metinlerde tercih edilmeyen kullanımlardır. Bunun yerine Şener ve Akdemir meâllerinde olduğu gibi "dinlenmeniz için, aramanız için" gibi kelimelerin tercih edilmesi daha uygundur. Bu âyet çerçevesinde Kur'ân Yolu ve Öztürk meâlleri sorunlu görünmektedir.

Talak sûresi 8. âyette geçen وَعَذَّبْنَاهَا kelimesinin "azaba çarptırmışsınız" şeklinde tercüme edilmesi konuya verilebilecek bir örnektir.

Kur'ân Yolu Meâli: "... azaba çarptırmışsınız."

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: "...bir azapla cezalandırdık."

Son Çağrı Kur'an: "...azaba uğratmıştık."

Kur'an-ı Kerim Meali: "onların kökünü kazıdık."

Değerlendirme: *Kur'ân Yolu Meâli*'nde "azaba çarptırmışsınız" şeklinde çevrilen عَذَّبْنَاهَا kelimesine Öztürk tamamen yok etmeyi ifade eden "kökünü kazıdık" anlamını vermiştir. Azap kelimesinin Arapça olduğunu göz önünde bulundurarak bu kullanımın hem tam Türkçe olduğunu hem de âyetteki tamamen yok etmeyi dile getirdiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte diğer müellifler artık Türkçeleşmiş olan azap vermek ifadesini "azapla cezalandırdık," "azaba uğratmıştık" şeklinde kullanarak okuyucuyu "çarptırmışsınız" zorlamasına maruz bırakmamışlardır.

1.5. Tercümede Benzer Kelimelerin Sıkça Kullanımı

Cümle içinde aynı kelimelerin tekrarı yerine aynı anlama gelen farklı kelimelerin kullanımı metni zenginleştirmekte ve akıcılığını artırmaktadır. *Kur'ân Yolu Meâli*'nde bazı özne ve fiiller art arda kullanılarak tekrara düşülmüştür. Mesela Yûsuf sûresi 4. âyette geçen رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ ifadesi Türkçeye çevrilirken Arapça metne sadık kalınmış ve رَأَيْتُ kelimesi metinde iki defa yer aldığı için tercümede de tekrarlanmıştır: "Babacığım! Ben rüyamda on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederken gördüm." Bunun yerine cümle "Babacığım! Ben rüyamda on bir yıldız, güneşi ve ayı bana secde ederlerken gördüm." şeklinde tercüme edilebilirdi.

Aşağıda sözü geçen duruma ait örnekler altı çizili verilerek konunun metni olumsuz etkilediği gözler önüne serilmektedir:²⁵

1. "Rabbimiz! Peygamberlerin aracılığıyla bize vaad ettiklerini ver bize;" (Âl-i İmran 3/18)
2. "Bu sebeple akşam vaktine eriştiğinizde ve sabah kalktığınızda Allah'ı tesbih edin. Göklerde ve yerde her türlü övgü O'na mahsustur. Gündüzün sonunda ve öğle vaktine eriştiğinizde de O'nu tesbih edin." (Rûm 30/17-18)
3. "Hani rabbın meleklere demmişti ki: "Ben şekillenebilir özlü balçıktan, (şekil verilip) kurutulmuş çamurdan bir insan yaratacağım" demmişti." (Hicr 15/28)

²⁵ Örnekler *Kur'ân Yolu Meâli*'nden alınmıştır.

4. “İşte bu, Allah'ın âyetlerindedir. Allah kime hidayet ederse işte o doğruyu bulmuştur;” (el-Kehf 18/17)

Tercümede yer alan bu sorunu araştırma kaynaklarımızla karşılaştırırken ele alınacak ilk âyet Tâhâ sûresi 96'dır. Âyette geçen فَفَبَصَّتُ فَبَصَّةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَفَبَدَّتْهَا ifadesi meâllerde şöyle çevrilmiştir:

Kur'ân Yolu Meâli: “...elçinin izinden bir avuç avuçladım ve onu attım.”

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “...Elçinin [Musa'nın]din anlayışının bir bölümünü alıp attım.”

Son Çağrı Kur'an: “...elçinin [Musa'nın] öğretisinin sadece bir kısmını almıştım; ama [içimde sindiremediğim] için onu terk ettim.”

Kur'an-ı Kerim Meali: “...Gerçi ben elçinin [senin] din anlayışından bir şeyler öğrendim fakat onları reddettim.”

Değerlendirme: *Kur'ân Yolu Meâli*'nde gereksiz tekrara örnek göstermek üzere incelenen Tâhâ sûresinin 96. âyetinde meâller arasındaki farklılığın esas itibarıyla âyeti anlamada ortaya çıktığı görülmektedir. Makalenin bu kısmına kadar verilen örneklerde bu derece büyük bir farklılıkla karşılaşılmamış, bu nedenle sadece tespit edilen soruna değinilmişti. Ancak burada meâllerdeki anlayış çeşitliliğine güzel bir örnek olması bakımından konunun üzerinde durulacaktır.

Tâhâ sûresinin bu bölümünde Hz. Mûsâ'nın kavmini Kızıldeniz'den geçirip verilen görevi yerine getirmenin neşesiyle Tûr'a yöneldiği,²⁶ o Tûr-i Sînâ'da iken kavminin Sâmirî isimli biri tarafından yapılan “buzağı heykeli”ne tapmaya başladıkları anlatılmaktadır (Tâhâ 20/83-94). Hz. Mûsâ üzgün ve kızgın olarak geri döndüğünde Sâmirî'ye bu davranışının sebebini sormuş, o da قَالَ بَصَّرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَفَبَصَّتُ فَبَصَّةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَفَبَدَّتْهَا cevabını vermiştir. Sâmirî'nin cevabında geçen “elçinin izi” ifadesi klasik tefsir kaynaklarında “Cebraîl'in atının izi” olarak yorumlanmıştır.²⁷ *Kur'ân Yolu*'nda âyet bu yorumlara bağlı kalarak tercüme edilmiş, diğer meâller Sâmirî'nin sözünü ettiği elçiyle kastedilenin Hz. Mûsâ, onun izinden maksadın ise tebliğ ettiği din olduğunu söylemişlerdir. Onların bu yaklaşımı Râzî tefsirinde Ebû Müslim el-İsfehânî'den nakledilmiştir. Buna göre âyette

²⁶ Zeki Duman, *Beyânu'l-Hak* (Ankara: Fecr Yayınları, 2020) 1/480.

²⁷ Mukatîl b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil* 3/40; Taberî, *Câmi'u'l-beyân* 16/149; Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, thk. Mustafâ es-Seyyid Muhammed (Kahire: Mu'essesetu Kurtuba, Mektebetu'l-Evlâdi's-Şeyh li't-Turâs, 2000) 9/363.

“resûl” kelimesiyle Hz. Mûsâ, “eser” kelimesiyle onun sünneti ve emrolunduğu şeyler kastedilmiştir. Sâmirî'nin “Ben onların görmediğini gördüm” sözü “Senin hak yolda olmadığını bildim, senin dininden bir şeyler aldım ve attım.” demektir.²⁸

وَلَكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ (Kasas 28/45)

Kur'ân Yolu Meâli: “Bilâkis (aramızda) biz nice nesiller meydana getirdik ve onların ömrü nice yıllar sürdü.”

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “Üstelik Biz (onlarla senin aranda) pek çok nesiller yarattık; onların üzerinden de uzun yıllar geçti.”

Son Çağrı Kur'an: “Ancak Biz, [sana gelene dek] birçok nesil varetmiştik. Onların da üzerlerinden uzun zaman geçmişti.”

Kur'an-ı Kerim Meali: “Kaldı ki biz onlarla senin aranda birçok nesiller yarattık ve bu nesillerin üzerinden de uzun yıllar/ asırlar geçti.”

Değerlendirme: Kasas sûresi 45. âyetin giriş cümlesi *Kur'ân Yolu Meâli*'nde “nice” kelimesinin tekrarıyla çevrilmiş ve bir tür anlatım bozukluğu ortaya çıkmıştır. Üstelik bu kelimenin âyet metninde karşılığı da yoktur. Nitekim diğer meâller âyetin bu kısmını tercüme ederken “birçok” ya da “pek çok” kelimelerini tercih etmişlerdir. Öztürk meâlinde ise nesil kelimesi tekrarlı gelmiş, bu bölümde Türkçe'ye en doğru çeviri Akdemir meâlinde gerçekleştirilmiştir.

نُسَقِّكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ (el-Mü'minûn 23/21)

Kur'ân Yolu Meâli: “Size onların karınlarında oluşan nesneden içiriyoruz; onlardan sağladığımız başka birçok fayda da var, onlardan yiyecek sağlıyorsunuz.”

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “Size onların sütlerinden içiriyoruz; etlerinden yiyorsunuz ve onlardan daha pek çok faydalar elde ediyorsunuz.”

Son Çağrı Kur'an: “Biz onların içlerindeki [sütten] size içiriyoruz. Onlarda sizin için daha birçok yarar da bulunmaktadır; nitekim onların etlerini yiyerek besleniyorsunuz...”

Kur'an-ı Kerim Meali: “Nitekim biz size onların sütlerinden içiriyoruz. Yine o hayvanların size birçok faydası daha var. [Mesela,] onların etlerinden yersiniz;...”

²⁸ Fahrudin er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1981) 22/111.

Değerlendirme: Âyette hayvanlar kelimesi yerine üç defa kullanılan (هَا/ hâ) zamiri tercümede müellifleri zorlamış ve “onlar” kelimesini tekrarlı olarak kullanılmışlardır. Metne bağlı kalma kaygısının sonucu olan bu durum “Size onların sütlerinden içiriyoruz; etlerinden yiyorsunuz ve daha pek çok faydalar elde ediyorsunuz.” şeklinde bir tercüme ile ortadan kaldırılabılır.

1.6. Devrik ya da Yüklemsiz Cümleler

Tercümede kullanılan devrik ya da yüklemsiz cümlelerin bir kısmı metni anlamayı zorlaştırmaktadır. Bu durum aşağıda örneklendirilmiştir:

1. “Hüre hür, köleye köle, kadına kadın.” (el-Bakara 2/178)
2. “Allah’tan başka taptıklarınızı da yardıma çağırın; eğer iddianızda samimi iseniz!” (el-Bakara 2/23)
3. “Allah’a şükredin; eğer O’na kulluk ediyorsanız!” (el-Bakara 2/172)
4. “İşleri Allah düzenliyor; âyetleri de açıklıyor ki rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanmanız.” (er-Ra’d 13/2)

Âyetlerin devrik ya da yüklemi olmayan cümlelerle çevrilmesi zorunlu mudur, diğer meâller bu konuda nasıl bir yöntem geliştirmiştir, birkaç âyet üzerinden inceleyelim:

وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبُرْقَ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا
خَوْفًا وَطَمَعًا (er-Rûm 30/24)

Kur’ân Yolu Meâli: “Yine O’nun kanıtlarındandır ki, korku ve ümit vermek üzere size şimşegi gösteriyor, gökten su indirip ölümünün ardından yüzünü onunla canlandırıyor.”

Yüce Kur’ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “Size bir yandan (çakması ve gürültüsüyle) korku veren, bir yandan da (yağmurun bir habercisi olarak) umutlandıran şimşegi göstermesi, gökten yağmur yağdırması ve onunla ölü toprağı canlandırması da yine O’nun varlığının delillerindedir.”

Son Çağrı Kur’an: “Size şimşegi korku ve umut [kaynağı] olarak göstermesi, gökten yağmur indirip onunla ölmüş olan toprağı yeniden hayat vermesi de Onun [varlığının] delillerindedir.”

Kur’an-ı Kerim Meali: “Gözünüzün önünde size kâh ölüm korkusunu kâh yağmur ümidini tattıran şimşekler çaktırması ve gökten yağmur yağdırıp yağmur suyuyla ölü/kurak toprağı hayat vermesi de yine O’nun sınırsız kudretinin göstergelerindedir.”

Değerlendirme: Kur’ân Yolu Meâli Rûm sûresi 24. âyetin çevirisinde Arapça metne bağlı kalmış, “Yine O’nun kanıtlarındandır ki” ifadesini başa

alarak devrik bir cümle oluşturmuştur. Bunun zorunlu sonucu Allah'ın varlığının delillerinden olan “şimşek ve su” örneklerinin sona kalması, cümledeki vurgunun azalmasıdır. Diğer meâller “O'nun varlığının delillerindendir/O'nun sınırsız kudretinin göstergelerindendir.” şeklinde haberi sonda vererek zikredilen örneklerden her birinin Allah'ın varlığını gösteren bir delil oluşunu incelemiş, böylece âyetteki vurguyu daha doğru bir kullanımla Türkçeye aktarabilmiştir. Benzer bir sorun aşağıdaki âyette de mevcuttur:

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا مِّنْ أَمْنًا وَتُحْتَفَفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ (el-Ankebût 29/67)

Kur'an Yolu Meâli: “Görmezler mi ki, çevrelerindeki insanlar durmadan yerinden koparılıp götürülürken biz (Mekke'yi) güvenli, dokunulmaz belde yapmışızdır!”

Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “Bunlar, çevrelerindeki insanlar can güvenliğine sahip değilken Bizim Mekke'yi güvenli ve kutsal bir belde yaptığımızı görmüyorlar mı?”

Son Çağrı Kur'an: “Onlar çevrelerindeki insanlar sürekli saldırıya uğrarlarken, Bizim [yurtları olan Mekke'yi] kutsal ve güvenli kıldığımızı görmüyorlar mı?”

Kur'an-ı Kerim Meali: “Çevrelerindeki kabileler eşkıya saldırısına uğrayıp dururken bu müşrikler Mekke'yi güvenli ve korunaklı bir belde yaptığımızı görmüyorlar mı?!”

Değerlendirme: *Kur'an Yolu Meâli*'nde “Görmezler mi ki” ile başlayıp “yapmışızdır” şeklinde tamamlanan bu form daha birçok âyette karşımıza çıkmakta, “Böyle yaptığımızı görmezler mi?” şeklinde daha yalın bir ifadeyle anlatmak mümkünken farklı bir meâl dili oluşturulmaktadır. Karşılaştırma yapılan diğer üç meâl Arapça dil yapısına uygun olarak âyetin başında yer alan أَوَلَمْ يَرَوْا fiilini, çeviri de Türkçe cümle yapısına uygun olarak “görmüyorlar mı?” kelimesiyle sonda vermişlerdir. Böylece daha sade ve kolay anlaşılır bir üslup kullanarak okuyucunun işini kolaylaştırmışlardır.

لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّنْ فَضْلِهِ (en-Nûr 24/38)

Kur'an Yolu Meâli: “Anarlar ki, Allah kendilerini, yaptıklarından daha güzeli ile ödüllendirsin, daha fazlasını da lutfundan versin.”

Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “Bundan dolayı Allah onların amellerinin en güzeline göre mükâfatlandırarak, hatta lütfuyla daha da fazlasını ihsan edecektir.”

Son Çağrı Kur'an: Onlar [bütün bunları] Allah'ın kendilerini yaptıklarının en güzeli ile ödüllendirmesi ve [hatta] lütfuyla kendilerine daha fazlasını vermesi için yapmaktadırlar.

Kur'an-ı Kerim Meali: “Bu yüzden Allah onları yaptıkları ibadetlere terettüp eden mükâfatın en güzeliyle mükâfatlandırarak ve hatta lütfuyla daha fazlasını da ihsan edecektir.”

Değerlendirme: Nûr sûresi 38. âyeti devrik cümle yönünden ele aldığımızda “Anarlar ki” fiiliyle başlayan *Kur'ân Yolu Meâli* dışında diğer meâllerin cümleyi düzenli kurdukları görülmektedir. Bazı kulların mükafatına ve lütfuna daha fazla nail olmak için Allah'ı anmaktan, namaz kılıp zekât vermekten hiçbir sebeple vazgeçemediklerini anlatan âyetin “sebeup bildirme yönünü” metne en uygun ve anlaşılır bir şekilde Akdemir belirtmiştir.

1.7. Sadece Meal Dilinde Karşımıza Çıkan Kelimeler

Türkçe Kur'an meâllerinde bazı kelime ve terkiplerin sıklıkla kullanılması özel bir meâl dili oluşturma çabası ya da kırık meal uygulamasından kalma bir alışkanlık olarak algılanabilir. Aslında bu durum tek bir âyet ya da pasaj okunduğunda dikkat çekmemekle birlikte sûre okumalarında rahatsız edici boyuta ulaşmaktadır. Aşağıda bu duruma farklı tekrarlardan örnekler verilmiştir:

فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ “İşte onlar yoldan çıkmışların ta kendileridir.” (Âl-i İmrân 3/82)²⁹

وَمِنْ آيَاتِهِ “O'nun kanıtlarından biri...” (er-Rûm 30/20)³⁰

وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ “Allah yapıp ettiklerinizden haberdardır.” (et-Tevbe 9/16)³¹

وَكَذَٰلِكَ أَنْزَلْنَاهُ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ “İşte böylece biz onu apaçık âyetler olarak indirdik.” (el-Hac 21/16)³²

“Şüphesiz bunlarda alınacak büyük bir ders vardır;” (eş-Şuarâ 26/8)³³

“Ama çokları iman etmezler.” (eş-Şuarâ 26/103)³⁴

²⁹ Benzer ifadelerde aynı çeviriler yapılmıştır. Daha fazla örnek için bkz. Âl-i İmrân 3/90, 94,114,116; el-Mâide 5/44; el-En'âm 6/71; el-Enfâl 8/37; el-Enbiyâ 21/36; el-Hac 22/6; Nûr 24/13.

³⁰ Rûm 30/21, 22,2 23, 25, 46.

³¹ et-Tevbe 9/17, 94; Hûd 11/16; İbrâhîm 14/18; en-Nahl 16/112; el-Hac 22/68.

³² el-En'âm 6/74; el-A'râf 7/60; el-Hac 22/11; en-Nûr 24/1, 25, 54; eş-Şuarâ 26/97, 98, 115; en-Neml 27/75.

³³ en-Neml 27/77; eş-Şuarâ 26/9, 67, 68, 175.

³⁴ el-En'âm 6/111; el-A'râf 7/17; eş-Şuarâ 26/139, 158, 174, 190; ez-Zümer 39/50; el-Fussilet 41/4; el-Hadîd 57/27.

كَذٰلِكَ يُرِيهِمُ اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْ حَسْرٰتٍ عَلَيْهِمْ ط (el-Bakara 2/167)

Kur’ân Yolu Meâli: “Böylece Allah onlara yapıp ettiklerini kendileri için pişmanlık sebepleri olarak gösterir.”

Yüce Kur’ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali: “Böylece Allah onlara, yapıp ettiklerinin kendileri için pişmanlık ve üzüntü kaynağı olduğunu gösterecektir.”

Son Çağrı Kur’an: “Böylece Allah, yaptıkları bütün işlerini onlara acı bir pişmanlık duygusu tattırarak gösterecektir.”

Kur’an-ı Kerim Meali: “Böylece Allah onlara yaptıklarının kendilerine çok derin bir pişmanlık ve üzüntü” kaynağı olduğunu gösterecek.”

Kur’ân Yolu Meâli Bakara sûresi 167. âyette “yapıp ettiklerini” diye tercüme edilen اَعْمَالَهُمْ kelimesi Şener ve arkadaşlarının meâlinde de aynı kelimelerle karşılanmıştır. Akdemir ve Öztürk bu âyet için “yaptıklarının” kelimesini kullanmış olsa da, Öztürk el-Mâide 5/117; el-En’âm 6/ 69, 107; el-Enfâl 8/47; Yûnus 10/36; en-Nahl 16/93 vb. birçok âyetin meâlinde “yapıp ettiklerinin” ifadesini tekrarlamıştır. “Etmek” kelimesinin tam karşılığı “bir işi yapmak”tır.³⁵ Aynı anlama gelen iki kelimeyi birlikte kullanmak gereksizdir. Bu konuda en doğru yaklaşım Akdemir’e aittir.

Sonuç ve Öneriler

Makalede *Kur’ân Yolu Meâli* adlı çalışma anlatım bozukluğu yönünden incelenerek kaynak dile bağlılık, öznenin gizlenmesi ya da zamir olarak gelmesi, fiillerin Türkçede çok kullanılmayan formlardan seçilmesi, devrik cümleler, kelimelerde sıkça tekrara düşülmesi vb. sorunlar tespit edilmiş ve eser bu sorunlar yönünden tamamı ilahiyat profesörleri tarafından hazırlanmış üç farklı meâlle karşılaştırılmıştır.

Meallerde çoğunlukla tek bir âyet ya da bölüm üzerinde yapılan çalışmalarda farkına varılmayan ancak mealin baştan sona okunmasıyla anlaşılacak bir kısım sorunlar dikkat çekmektedir. İlahi kitabın farklı dillere çevrilmesinde karşılaşılabilecek en yaygın sorun olarak kabul edilen kaynak dile bağlılık *Kur’ân Yolu Meâli*’nde de göze çarpmakta metne sadık kalma gayreti, yapılan tercümede özellikle Arapça alt yapısı olmayan okurlar için birçok âyetin anlaşılmasına sebep olmaktadır. Metne bağlılık bazen öznenin belirsiz kalma-

³⁵ Türk Dil Kurumu (TDK), <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim 11 Nisan 2021)

sına bazen de özne açıkça zikredilse bile onun kim olduğu konusunda açıklama-ya ihtiyaç duyurmaktadır. Meallerde aynı anlama gelen farklı kelimelerin kullanımıyla metni zenginleştirmek yerine belli kelime ve terkiplerin sürekli kullanılması, devrik ya da yüklemsiz cümlelerin tercih edilmesi metni anlamayı zorlaştırmaktadır. Gerek günlük dilde gerekse yazı dilinde kullanılmayan ya da seyrek kullanılan bazı fiil formlarının meal dilinde sıkça karşımıza çıkması, Arapça'da yaygın olarak kullanılan zamirlerin olduğu gibi Türkçe'ye aktarımı da metnin akışı yönünden problemlili görünmektedir. Bu bağlamda *Kur'ân Yolu Meâli'nin* yeniden gözden geçirilmesi gereklidir.

Araştırma esnasında Kur'an meâllerinde benimsenecek dil ve yaklaşımların önemiyle birlikte öncelikli sorunun hitap kitlesinin kimliği olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bu konuda özellikle Kur'an'ın orijinal dili olan Arapçayı bilmeyen okurlar için sade ve gerekli açıklamaların eklendiği bir dil tercih edilmelidir.

Tercümede kaynak dile (Arapçaya) bağlılık Kur'an'ın anlaşılmasını zorlaştıracak bir anlatıma neden olmaktadır. Arapça bilmeyenler için yapılan çevirilerde bu sorun parantez içi açıklamalara ya da dipnotlara başvurularak çözülmeye çalışılsa da istenilen sonuca ulaşmak mümkün görünmemektedir. Ayrıca bu yöntemler genel olarak "Dipnotlar okunuyor mu?", "Metin içi parantezler okuyucuyu yormuyor mu?" sorularını akla getirmektedir. Bu soruların cevabına yönelik istatistiksel bir çalışma yapılmamıştır, ancak cevaplarının olumsuz olduğunu tahmin etmek zor değildir. Anlaşılır bir Kur'an meâli için tercih edilecek yöntem sûreleri âyet âyet değil, konu bazlı ele almak, dipnotlarla değil metin içindeki açıklayıcı cümlelerle konuyu detaylandırmak ve bu esnada paranteze ihtiyaç duymamaktır.

Bu konuya örnek olarak iman ve inkâr edenlerden söz eden Nahl sûresi 30-32; 33-36 âyetlerini ele alalım:

30. "Allah'a karşı gelmekten sakınanlara, "Rabbiniz size ne indirdi?" diye sorulur. Onlar, "Hayır indirdi" derler. Bu dünyada iyilik yapanlara güzel sonuçlar vardır. Âhiret yurdu daha da hayırlıdır. Allah'a karşı gelmekten sakınanların yurdu ne güzel!"
31. Girecekleri yer, zemininden ırmaklar akan adn cennetleridir; orada diledikleri her şeye sahip olacaklar. Takvâ sahiplerini Allah böyle ödüllendirecektir.
32. Onlar, meleklerin, "Selâm size; yaptıklarınıza karşılık girin cennete!" diyerek mutluluk içinde ruhlarını teslim alacağı kimselerdir.

Yukarıda iman edenlerin dünya ve ahiretteki durumlarını anlatan ve tek tek tercüme edilen âyetleri aşağıda gruplandırarak çevirelim bu arada hangi yöntemin daha anlaşılır olduğuna karar verelim:

“Allah’a karşı gelmekten sakınanlara “Rabbiniz Peygamber aracılığıyla size neyi haber verdi?” diye sorulunca “tevhid”i derler.

Bu dünyada iyilik yapanların karşılığı cennettir. Cennet de dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır. O, küfürden, şirkten ve dünyanın diğer kötülüklerinden korunanlar için ne güzel bir yerdir.

Allah inananlara ağaç ve evlerinin altından ırmaklar akan Adn cennetlerinde canlarının çektiği her şeyi ikram edecektir. Allah helal ve haramın sınırlarını koruyanları böyle ödüllendirir. Melekler de onların canlarını güzelce alırken ‘Rabbinizden selam olsun size! Dünyada yaptığımız güzel işlerden dolayı haydi girin cennete!’ diyeceklerdir.” (en-Nahl 30-32)

Aynı uygulamayı bir de inkârcılardan bahseden âyetler üzerinde deneyelim:

33. O inkârcılar, ille de kendilerine meleklerin gelmesini yahut rabbinin emrinin gerçekleşmesini mi bekliyorlar. Onlardan öncekiler de böyle yapmıştı. Allah onlara haksızlık etmemişti, fakat onlar kendilerine haksızlık etmişlerdi.
34. Sonunda yaptıklarının kötülüğü yine kendilerine dokundu ve alay ettikleri şey onları kuşattı.
35. Müşrikler dediler ki: “Allah isteseydi ne biz ne de atalarımız O’ndan başkasına tapardık. Hiçbir şeyi O’na rağmen haram da saymazdık.” Onlardan öncekiler de işte böyle davranmışlardı. Peygamberlerin görevi açık seçik tebliğden başka bir şey değildir.”
36. Andolsun ki biz her ümmete, “Allah’a kulluk edin, sahte tanrılardan uzak durun” diyen bir elçi gönderdik. Onlardan kimini Allah doğru yola iletti, kimileri de saptırılmayı hak ettiler. Yeryüzünü dolaşın da hak dini yalanlayanların âkıbetinin ne olduğunu görün.

Yukarıda inkârcıların dünya ve ahiretteki durumlarını anlatan ve tek tek tercüme edilen âyetler aşağıda gruplandırılmıştır:

“Vahyi inkâr edenler inanmak için meleklerin gelip canlarını almasını ya da Allah’ın azabının gerçekleşmesini mi bekliyorlar? Daha önce de böyle yapanlar olmuştu. Allah onlara haksızlık etmemiş ama onlar kendilerine haksızlık etmişlerdi. Yaptıkları kötülükle kendilerine zarar verdiler ve inkâr ettikleri kıyamet gerçeği gelip onları buldu. Buna rağmen Allah’ı suçladılar,

“Allah isteseydi biz de, atalarımız da O’ndan başkasına kulluk etmez, O’nun emretmediği şeyleri haram saymazdık.” dediler.

Oysa öncekiler de böyle davranmış sonra yok olup gitmişlerdi. Onları doğru yola ulaştırmak için gönderilen Peygamberlerin görevi açıkça tebliğ etmekte. Allah her topluluğa “Allah’a kulluk edin, sahte tanrılardan uzak durun” diyen bir elçi gönderdiği halde kimileri inandı, kimileriye doğru yoldan uzaklaştı.

Sizler de ey inkârcılar, yeryüzünü dolaşın ve hak dini yalanlayanların sonunun ne olduğunu görün.” (Nahl/33-36)

Kaynaklar/References

- Abdulkadir Şener vd. *Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli*. İzmir: Tibyan Yayıncılık, 2020.
- Akdemir, Salih. *Son Çağrı Kur'an*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Altuntaş Halil– Muzaffer Şahin. *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.
- Demirci, Muhsin. *Günümüz Tefsir Problemleri*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2017.
- Duman, Zeki. *Beyânu'l-Hak*. Ankara: Fecr Yayınları, 2020.
- Elik, Hasan - Coşkun, Muhammed. *Tevhit Mesajı*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2015.
- Fîrûzâbâdî, Ya'kûb b. Muhammed el-. *Tenvîrü'l-miğbâs (mikyâs) min Tefsîri İbn 'Abbâs*. Lübnan: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2014.
- Halil b. Ahmed. *Kitabu'l-Ayn*. thk. Abdülhamid Hendavi. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*. thk. Mustafâ es-Seyyid Muhammed. Kahire: Mu'essesetu Kurtuba, Mektebetü'l-Evlâdi's-Şeyh li't-Turâs, 2000.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl. *Lisâni'l-Arab*. Kahire: Daru'l-Maarif, ts.
- Kattân, Mennâ' Halîl. *Mebâhiş fi 'ulûmi'l-Kur'ân*. Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 1998.
- Mahnûn, Hüseyin Muhammed. *Kelimâtü'l-Kur'ân*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1990.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd. *Te'vilâtü'l-Kur'ân*. İstanbul: Mizan Yayınevi, 2005.
- Mukatil b. Suleymân, Ebü'l-Hasen. *Tefsîru Mukâtil b. Suleyman*. thk. Abdullah Mahmûd Şehâte. Beyrut: Mu'essesetu't-Târîhi'l-Arabî, 2002.
- Öztürk, Mustafa. *Kur'an-ı Kerim Meali Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014.
- Râzî, Fahrüddin. *Mefâtîhu'l-Ğayb*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1981.
- Taberî, Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*. thk. Abdulmuhsîn et-Turkî. Kahire: Daru'l-Hecr, 2001.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kasım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârîzmî. *el-Keşşâf*. thk. 'Adil Ahmed 'Abdulmevcûd. Riyad: Mektebetü'l-Ubeykân, 1998.
- TDK, Türk Dil Kurumu. “<https://sozluk.gov.tr/>”. Erişim 29.10.2021.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Meali, Türkçe Kur'an Mealleri, “<https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure>”. Erişim 05 Nisan 2021.